

Asia: VN/6094/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhka-arvio)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusoikeudesta.

Lääkäripalveluyritykset ry (LPY) kiittää lausuntopyynnöstä.

LPY pitää nykyistä oma-aloitteista tiedonluovutusoikeutta tarkoituksenmukaisena ja perusteltuna. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilla täytyy olla mahdollisuus tehdä poliisille ilmoitus salassapitosäännösten estämättä silloin, kun he arvioivat, että henkeen tai terveyteen kohdistuvan teon estäminen sitä edellyttää.

Yhdistyksen mielestä nykyinen lainsäädäntö on riittävä. Sen soveltamista on kuitenkin tuettava nykyistä paremmin valtakunnallisella ohjeistuksella, koulutuksella ja yhtenäisillä toimintamalleilla. Sote-alojen ammattilaiset lähtökohtaisesti ilmoittavat poliisille silloin, kun he arvioivat, että kyseessä on todellinen ja vakava uhka. Ongelma ei ole ensisijaisesti siinä, että ilmoittaminen perustuisi oikeuteen eikä velvollisuuteen, vaan siinä, että nykyisen ilmoitusoikeuden käytännön soveltaminen on epäselvää ja vaihtelevaa.

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta.

LPY ei kannata esityksen mukaista oma-aloitteisen tiedonluovutusvelvollisuuden asettamista sote-alojen ammattilaisille.

Esityksen perusteella on vaikea arvioida, mitä lisäarvoa ilmoitusoikeuden muuttaminen ilmoitusvelvollisuudeksi toisi verrattuna nykytilaan. Ammattilaiset eivät jätä ilmoittamatta siksi, etteivät he haluaisi ehkäistä väkivaltaa; sen sijaan syynä ilmoittamatta jättämiseen voi olla, että ilmoituskynnys, salassapidon rajat ja tiedonluovutuksen edellytykset koetaan epäselviksi.

Ilmoitusvelvollisuus on erityisen ongelmallinen tilanteissa, joissa uhan uskottavuuden arviointi on vaikeaa: ylittykö ilmoitusvelvollisuuden raja vai ei.

Ehdotettu "syytä epäillä" -kynnys jää sote-ammattilaisen näkökulmasta epäselväksi. Lakiesityksessä ei kuvata riittävän selvästi sitä, miten ammattilaisen pitäisi arvioida uhan uskottavuutta, konkreettisuutta tai vakavuutta. Erityisesti epäselväksi jää, milloin kyse on sellaisesta uhasta, joka synnyttää velvollisuuden ilmoittaa, ja milloin kyse on tilanteesta, jossa ilmoittaminen olisi edelleen vain mahdollista.

LPY:n näkemyksen mukaan ilmoitusvelvollisuuden sitominen rikoksiin, joista rikoslaissa säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, voi osoittautua käytännössä haastavaksi. Sote-ammattilaisilta ei voida edellyttää rikosoikeudellista osaamista arvioida, mikä rikosnimike mahdollisesti täyttäisi ja mikä enimmäisrangaistus siitä seuraisi. Jos ilmoitusvelvollisuus sidotaan rikoksen vakavuuteen, täytyy sääntelyn olla käytännön soveltajan näkökulmasta selkeää.

Matala ilmoitusvelvollisuuden raja on ongelmallinen hoitosuhteen luottamuksen näkökulmasta. Velvollisuus ilmoittaa poliisille voi vaikuttaa siihen, mitä potilaat uskaltavat kertoa sote-ammattilaisille. Luottamuksen heikkeneminen voi johtaa siihen, että henkilöt jättävät hakeutumatta avun piiriin tai eivät kerro olennaisia asioita hoidossa ollessaan. Tämä on omiaan heikentämään potilasturvallisuutta ja myös yleistä turvallisuutta.

Lakiesityksessä jää epäselväksi, mitkä ovat seuraamukset, jos ilmoitusta ei tehdä ja myöhemmin todetaan, että ilmoitusvelvollisuus olisi täyttynyt: milloin kyse voisi olla virkavelvollisuuden rikkomisesta tai muusta oikeudellisesta seuraamuksesta. Mitkä ovat seuraamukset alan ammattilaisille, jotka eivät ole virkasuhteessa?

LPY:n mielestä on ilmeinen vaara, että ilmoitusvelvollisuus voi johtaa varmuuden vuoksi tehtäviin ilmoituksiin ja sitä kautta ilmoitusten määrän kasvuun ja poliisitoimen kuormittumiseen ilman, että turvallisuus välttämättä paranee. Yhdistys esittää, että ilmoittaminen pidetään jatkossakin oikeutena ja panostetaan sote-alojen ammattilaisten koulutukseen ja ohjeistukseen sekä yhtenäisten toimintamallien kehittämiseen ja käyttöönottoon.

Jos ilmoitusten määrä kasvaa, mutta viranomaisilla ei ole resursseja tehdä muuta kuin todeta tilanne, jää ilmoitusvelvollisuuden lisäarvo vaatimattomaksi. Ilmoitusvelvollisuutta ei tulisi säätää ilman selkeää suunnitelmaa siitä, miten ilmoitukset käsitellään, miten jatkotoimet määräytyvät sekä miten ilmoituksen kohteena olevan avun saanti varmistetaan.

LPY pitää välttämättömänä, että esityksessä kuvataan selkeästi, mitä ilmoituksen tekemisen jälkeen käytännössä tapahtuu. Ilmoitusoikeuden/-velvollisuuden tarkoituksena on oltava uhkaavan teon estäminen ja henkilön ohjaaminen tarkoituksenmukaisen avun ja tuen piiriin, ei pelkästään tiedon siirtäminen poliisille. Jos ilmoitusmenettelyn lopputuloksena on ainoastaan poliisin kuuleminen ilman asianmukaista hoitoa tai tukea, vähentää se halukkuutta hakea apua jatkossa ja heikentää samalla luottamusta sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

Kommentit poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonluovutuksesta.

LPY:n mielestä on perusteltua, että poliisi voi tietyissä tilanteissa saada sosiaali- ja terveydenhuollosta välttämättömiä tietoja henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhan arvioimiseksi ja uhkaavan teon estämiseksi. Muistutamme, että sosiaali- ja terveydenhuollolla ei välttämättä ole kokonaiskuvaa asiakkaan tai potilaan tilanteesta, eikä sote-toimija voi aina tunnistaa poliisin uhka-arvion kannalta merkityksellisiä tietoja.

Yhdistys pitää tärkeänä, että poliisin pyynnöstä tapahtuvan tiedonluovutuksen edellytykset määritellään mahdollisimman täsmällisesti. Esityksessä jää epäselväksi, millä tarkkuudella poliisin on perusteltava tietopyyntönsä ja mitä sote-toimijan odotetaan tämän perusteella arvioivan. Tietopyynnön on aina oltava riittävän yksilöity ja perusteltu, jotta sote-toimija voi osaltaan arvioida, mitä tietoja on välttämätöntä luovuttaa.

Pidämme ongelmallisena, jos sote-toimijalle jää tosiasiallinen vastuu arvioida poliisin tietopyynnön oikeasuhtaisuutta tilanteessa, jossa poliisilla on enemmän tietoa uhka-arvion perusteista kuin sote-toimijalla. Sote-toimijan arviointi on rajattava siihen, onko pyyntö riittävästi yksilöity, liittyykö se laissa säädettyyn tarkoitukseen ja ovatko pyydetty tiedot välttämättömiä.

Kommentit oikeudesta ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta epäilystä rikoksesta.

Sote-ammattilaisiin kohdistuu nykyisin aivan liian usein väkivaltaa, uhkailua tai muuta epäasiallista toimintaa. Kaikki työntekijät eivät välttämättä halua tai uskalla tehdä ilmoitusta poliisille, vaikka ilmoituksen tekeminen olisi perusteltua.

LPY kannattaa sitä, että sote-palveluntuottajalle mahdollistetaan oikeus ilmoittaa poliisille työntekijän pyynnöstä häneen kohdistuneesta epäilystä rikoksesta. Se on tarpeellista työntekijöiden oikeusturvan, työturvallisuuden ja työssä kohdattavan väkivallan ehkäisemisen näkökulmasta.

Muut kommentit.

LPY:n mielestä esityksen tavoitteet ovat kannatettavia, mutta oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta säätäminen ei ole esitetystä muodosta tarpeellista.

Yhdistys esittää, että ennen ilmoitusvelvollisuudesta säätämistä arvioidaan huolellisesti, voidaanko esityksen tavoitteet saavuttaa tehokkaammin parantamalla nykyisen sääntelyn tunnettuutta sekä lisäämällä aiheesta kouluttamista ja yhtenäisten toimintamallien käyttöönottoa.

Yhdistys muistuttaa, että viranomaisten välisen tiedonvaihdon lisääminen ei yksin riitä ehkäisemään väkivaltaa. Väkivallan ehkäisemiseksi on turvattava riittävät resurssit ennaltaehkäiseviin palveluihin, matalan kynnyksen tukeen sekä moniammatilliseen yhteistyöhön.

Partanen Ismo
Lääkäripalveluyritykset ry